ԿԻՐԱԿ ՏԱՐԻ

ՇԱԲԱԹ 14/27 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1910

ԹԻՒ 1569

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԱՀՆԱԶԱՐ

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ
ՊԱՂԻՏ, ՊԱՊԸ — ԱԼՖ ՃԱՏՏԷՍԻ
Էպուսուսուսու (Ակֆէթէն) փողց թիւ 38

BUREAUX DU JOURNAL HAÏRENIK
Avénue de la Sublime-Porte rue Eboussuoud No. 38
CONSTANTINOPLE

10 ՓԱՐԱ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԳԻՐ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պոլսոյ համար . . . . . 300 թիւ 75 դրբ. Մէջիտ
» » . . . . . 150 » 40 » »
Գաւառներու . . . . . 300 » 100 » »
» . . . . . 150 » 50 » »
Ատար երկիր երկօրեայ . . 300 » 25 ֆրանք
» » տասնօրեայ . . 300 » 30 »
Ռուսիա . . . . . 300 » 10 րուպլի
(Մեծ պայմանները առանձ. Հրդ երեսը)
Խմբագրութեան ուղղուած նամակ կամ այլ հրատարակութեան հետ չի դարձուիր։

درعلیه‌ده باب عالی جاده‌سنده ابوالسعود سوقاغی نومرو ۳۸

غزته‌سی اداره‌سنه ﴿ هیئره ﴾

10 ՓԱՐԱ

ՆՈՐ ՏԱՐԻՒՆ ԱՌԹԻՒ

Նոր տարին մեզ կը տեսնէ արդէն կէս տարուան կեանքով մը յագեցած, և յագեցած այնպիսի կեանքով, որմէ մեր կողմէ զուտ զանազանական էին, և որոնք, այս պատճառաւ նաև, պիտի բնականաբար էին փոխադրուին նոր տարւոյն ալ ընթացքին մէջ։ Մեզի համար ըրածդ ծառայութիւնը քանանայութիւն մըն է, և ինչպէս որ էր իր 1981-86ի առաջնին ընթացքին մէջ, Հայրենիք այնպէս ալ պիտի մնայ, այս է մեր հաւատամքը նաև, պիտի ընդունուին նոր տարւոյն մէջ։ Մենք կրնանք ըսել, որ մեր ամբողջ կեանքը եղած է մշտական պայքար մը ազգային հաւաքական առաքելութիւններու համար։ Ինչքան ալ հանճարեղ լլլան, Հրեաները, այդ արտաքս, զբաղած են այդ մասնաւոր բարոյական ձիրքին զուտ միայն հայրենիքը կառաջդ։ Հրեաները ամէն տեղ առանց հայրենիքի ազգ մը են, և ասիկա կը շինէ իրենց հոգևկան առաքելութիւնը կարգ մը տեսակէտներէ։

Օր մը պատմաբանը ճշդօրէն պիտի ըսէ ինչ դէպքեր, ինչ հանգամանքներու, ինչ հետևանք և մերձաւոր պատճառներու ներքև, մեր նպաստակը պիտի չըլլայ այդ նիւթին վրայ կենալ, և ահա ինչու կը յայտարարենք թէ առաջ և հիմա մեր քահանայութիւնը կը մնայ նոյնը։

Համարյ։ Այս խօսքն իր մէջ կը հասկնայ բոլոր նոր Աւետարանը ունին որ Հայ Ցեղասիրականն կը կոչուին տակաւին։

Դոյզ ըլլալու է չանդրելու հասկնալ թէ յեղափոխութիւն կոչուածչարժումը կը նշանակէր թէ Հայերը կեն ուզեր վերջն վերջով նոմանիլ Հրեաներուն, այսինքն, մոլորելութեան այն մասին որ գաղափարաւոր է ըստ ինքեան և ոչ ալ ինչպէս ուրիշ ազգերու համար, ազգային կեանքի մը կարեւր է ստանալ կարգ մը ազնուացուցիչ հասկացական առաքելութիւններ։ Ինչքան ալ հանճարեղ լլլան, Հրեաները, այդ արտաքս, զբաղած են այդ մասնաւոր բարոյական ձիրքին զուտ միայն հայրենիքը կառաջդ։ Հրեաները ամէն տեղ առանց հայրենիքի ազգ մը են, և ասիկա կը շինէ իրենց հոգևկան առաքելութիւնը կարգ մը տեսակէտներէ։

Օր մը պատմաբանը ճշդօրէն պիտի ըսէ ինչ դէպքեր, ինչ հանգամանքներու, ինչ հետևանք և մերձաւոր պատճառներու ներքև, մեր նպաստակը պիտի չըլլայ այդ նիւթին վրայ կենալ, և ահա ինչու կը յայտարարենք թէ առաջ և հիմա մեր քահանայութիւնը կը մնայ նոյնը։

Եւ այս դերը չարունակելով, կը կարծուի որ ներկայ ատենս մը դարձ՝ այլ կ'իրագործենք դարձեալ ըսել այն նպատակն որ բուռը ազգին սիրտը կը բնակէր, երբ գոհ 300,000 ղրշ չէր տուած։ Ի՞նչ արդեօք այն անհնազանդներէն որոնք մարտիրոսութեան մը անմոքելի ծարաւովները անդնդիլ չանգիս կ'ուզեն ազգային խոհաքով մը, ո՞րն արդեօք տասնեակ մեզքէն ձերազրելու թէ քանի տարի այսպէս չեն կեանք մը ապրիլէ եռաք ալեմուխ թեթևութիւնը իր պեռերուն մէկ նոր ընկերական աւետարանի սկզբունքներուն Հայոց Պատասխանութեան ուսուցումն անգամ արդիլել հայ վերաբարձներուն մէջ։

Այդ ընկերական աւետարանը կընայ իր ներին արժէքն ունենալ, բայց, ազատամարտաբար, այդ աւետարանին տարածման համար չէր որ հայ երիտասարդութիւնը կը դեռաբերէր Սուլթան Համիտին, ազատի պատասխանութիւնները կը կրէր, բանտերուն խորը անմռունչ կը մնայէր, պահեստի մը վրայ կը չարչարէր և միայն Պոլիս 12,000 Հայու չափ մեծ ներկայացուցիչ կ'ըլլար։ Ինչ աւելի մեծ ներկայացուցիչ, պիտի ըսած ըլլայ Աղեքսիանցիական որ կուսակցութեան ըլլին է, երբ համաձայնութեան մը վերջ կը տեսնէ Սահմանադրական Թուրքիա։ Սուլթան Համիտի մը օրով, առանց ձգտելու կայսրութենէն բաժնուելու, կ'աշխատեինք հայութեան ապահովութիւնը ընդհանրին մէջ վերջնական ձեւերուն տակ։ Սահմանադրութեան վերջնական ձեւերուն մէջ վերջնական ձեւերուն տակ։ Սահմանադրութեան վերջնական ձեւերուն մէջ վերջնական ձեւերուն տակ։

Մեր ընկերական աւետարանը կընայ իր ներին արժէքն ունենալ, բայց, ազատամարտաբար, այդ աւետարանին տարածման համար չէր որ հայ երիտասարդութիւնը կը դեռաբերէր Սուլթան Համիտին, ազատի պատասխանութիւնները կը կրէր, բանտերուն խորը անմռունչ կը մնայէր, պահեստի մը վրայ կը չարչարէր և միայն Պոլիս 12,000 Հայու չափ մեծ ներկայացուցիչ կ'ըլլար։ Ինչ աւելի մեծ ներկայացուցիչ, պիտի ըսած ըլլայ Աղեքսիանցիական որ կուսակցութեան ըլլին է, երբ համաձայնութեան մը վերջ կը տեսնէ Սահմանադրական Թուրքիա։ Սուլթան Համիտի մը օրով, առանց ձգտելու կայսրութենէն բաժնուելու, կ'աշխատեինք հայութեան ապահովութիւնը ընդհանրին մէջ վերջնական ձեւերուն տակ։ Սահմանադրութեան վերջնական ձեւերուն մէջ վերջնական ձեւերուն տակ։

Օգոստոս 25ին էր որ մեր Պարիսարքը Սմիռն. Եղիշէ Սրբազան Դուրեան հրաժարական մասուց Ք. Դրան, Սատանայի չարչին առիթ կազմած ազատարտական Աստանին տուած վճռանեալ մասին բողոքելով և անձեռ հաչիրու արձակումն ու կոտրածին զբաղուր պատասխանատուներուն պատժուելուն պահանջելով։

Հարկ կայ միւնդնելու որ այս չորս թերթ և միանգամայն երջանկարեր տարւոյն մէջ, վերջապէս իր արժանի պատիւը գտաւ հին և նոր ժամանակի մեծագոյն բանաւորներէն մին, որ ամբողջ երեսուն տարի Օսմանեան կայսրութեան գործ արտաքսուրը էր և իրեն յաջորդեց այժմու վեհապետը Սուլթան Մէհմէտ Ե. որուն հովանիին տակ Թուրքիոյ ժողովուրդները կը յուսան յառաջդիմութեան և բարեբաստիկութեան ճամբուն մէջ ընթանալ այլևս։

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ

ԵՒ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ո՛չ արդար և ո՛չ ալ խոհեմ գործ մը պիտի ըլլար Հ. Հիւմի վարչի անկումին մէջ տեսնել Պատրիարքութեան հրաժարման պատճառները։ Ո՛չ ալ խոհեմ գործ մը պիտի ըլլար նոր Դահլիճին գալուստը նկատել իբր գոհացում մը։ Պատճառ Սպգին արդարատատութեան հետևանք բարձրացուցած պահանջներ։ Ճանուն Հայ ազգին չարժոզ Պատրիարքը պահանջած էր ազգութեան գործադրութիւն ամբողջ օսմ. ազգին, դիմելով այն ժամանակին Գործադիր Իշխանութեան։ Եթէ երբեք առիթ առանց, պիտի սպասուած ըլլայ ամբողջ օսմ. ազգին և ոչ մի միմիայն վարչապետ մը։ Երկրին բոլոր ներկայացուցիչներուն ժողովը, Մէջլիսական ժողովը, գիտէ չատ լաւ թէ ինչ է Պատրիարքին ուղածն և, քանի որ այդ ժողովը չէ որ իր ափերն մէջ կը պահէ ամէն ներկայ և ապագայ դահլիճի ճակատագիրը, քանի որ ան հին մը կը ճամբէ, նոր մը կը կազմէ, մեր կողմէ պարզ բան մը պիտի ըլլար ուշ ի գործադրելիք լուծում մը ամբողջ այս կամ այն փաստին անձէն։

Հետևաբար, նոր Դահլիճի մը կազմութեան դէպքը բուսական գրասական մը չէ որպէս զի մենք կարենանք յուսալ թէ Պատրիարքին հրաժարման պատճառները պիտի բարձրանան իմացուց։ Այդ բարձումը տեղի պիտի ունենայ արդարատատութեան այն նուազագոյն գործադրութեամբը, զոր Ս. Պատրիարքը պահանջեց ուժանել պատասխանատուներուն վարչական մարմինին դէմ մեկ անգամին մրայ, այդ վարչական մարմինին որուն միւս անդամներէն այնքան թեթևութիւն պատուհասուցանեն։

Լսեցինք որ Պալաց մէպուսներ թէն մէկն, իրաք, գացեր է Պատրիարքին մօտ այն առաջադրութեամբ որ հանդիպ պիտի վերադառնալ իր ամբողջ նոր Դահլիճ ճեղ կազմութեան առթիւ։ Հաւանական թեկնածուներ տուած լսուին, բերքէ Հոգեզը պիտի կազմէ չեր որ զարգած եր, այլ ինքնին, թերևս խորհելով որ, այս պարագան, Պատրիարքին վերադառնալը պիտի ըլլայ նոր Դահլիճին գործադրելու իմացուց։ Այդ բարձումը պիտի ունենայ արդարատատութեան այն նուազագոյն գործադրութեամբը, զոր Ս. Պատրիարքը պահանջեց ուժանել պատասխանատուներուն վարչական մարմինին դէմ մեկ անգամին մրայ, այդ վարչական մարմինին որուն միւս անդամներէն այնքան թեթևութիւն պատուհասուցանեն։

Նայն այդ օրերուն էր որ կաւատացած նաև Սատանայի ահռելի կոտորածը, որ անգամ մըն ալ տեղի ունեցաւ Ադանայի և չորս գաւառներու մէջ։ Ամբողջ ամբողջ ընկերական հոգևկան զոհեր տուած մոլեռանդութեան, տգիտութեան և բարբարոսութեան Մղոցին։

Այս տարուան միւս կարեւոր դէպքերն են։

Փետրուարի մէջ կնքուած դաշնագիրը որով Թուրքիա կը ճանչնար Հերցեգովինայի Աւստրիոյ միացումը, նիւթ ունեցաւ վերաբերութեամբ մը, նաև Պուլկարիոյ անկախութեանը։

Այս չորսերն կարգադրուեցաւ. նաև Աբդուլհամիտ Որդիքին երկամուրիներու Պուլկարիոյ բանտին խնդիրը, Ռուսերոյ մէջ ամաստիան։

Ծաղկի մէջ ծագեցաւ Կրետէի մէջ յունական դրօշակ պարզելու դէպքը, որ յառաջ եկաւ միջազգային բանակին կղզին քաղաքներն տալու։ Այս պատճառաւ պաշտպան պետութիւնները ընդհանրական կրկին զօրք դրկեցին։ Օսմ. սահմանադրութեան ներքեւ, մեր նպաստակը պիտի չըլլայ ոգիլ բան, և ահա ինչու կը յայտարարենք թէ առաջ և հիմա մեր քահանայութիւնը կը մնայ նոյնը։

1909-1910

ՏԱՐՈՒԱՆ ՄԸ ԳՐՈՒՆԻՑ

Քառասնամեայ տարի մը անցուցինք, որուն նմանը չտա չի պատահիր ազգերու տարեգրութեան մէջ։

Գիտուած, կարկառուն դէպքը անչուտ վիճաբանական յետադէմ չարժումին զոհումն ու անոր յաջորդող պատերազմն վճռակն էր, որ մինչեւ հիմա կը տեւէ։ Հոս պէտք չունինք վերյիշելու այն գժոխային գաւադրութեան պատմութիւնը որոնցմով Սպտիւլ Համիտ փորձեց Սահմանադրութեան վերջնականը իր հաւկիթին մէջ վչրելու, և որ վիժեցաւ շնորհիւ Ռումելիի հանգիստներուն հայրենասիրութեան եւ Մահմուտ Շեվքէթ փաշայի աղատարար բանակին։

Մարտ 31ի օրը և անոր յաջորդող մէկ քանի օրերը Թուրքիոյ ամէնէն մըռայլ օրերուն մէջ պիտի դասուին։

Նայն այդ օրերուն էր որ կաւատացած նաև Սատանայի ահռելի կոտորածը, որ անգամ մըն ալ տեղի ունեցաւ Ադանայի և չորս գաւառներու մէջ։ Ամբողջ ամբողջ ընկերական հոգևկան զոհեր տուած մոլեռանդութեան, տգիտութեան և բարբարոսութեան Մղոցին։

Այս տարուան միւս կարեւոր դէպքերն են։

Փետրուարի մէջ կնքուած դաշնագիրը որով Թուրքիա կը ճանչնար Հերցեգովինայի Աւստրիոյ միացումը, նիւթ ունեցաւ վերաբերութեամբ մը, նաև Պուլկարիոյ անկախութեանը։

Այս չորսերն կարգադրուեցաւ. նաև Աբդուլհամիտ Որդիքին երկամուրիներու Պուլկարիոյ բանտին խնդիրը, Ռուսերոյ մէջ ամաստիան։

Ծաղկի մէջ ծագեցաւ Կրետէի մէջ յունական դրօշակ պարզելու դէպքը, որ յառաջ եկաւ միջազգային բանակին կղզին քաղաքներն տալու։ Այս պատճառաւ պաշտպան պետութիւնները ընդհանրական կրկին զօրք դրկեցին։ Օսմ. սահմանադրութեան ներքեւ, մեր նպաստակը պիտի չըլլայ ոգիլ բան, և ահա ինչու կը յայտարարենք թէ առաջ և հիմա մեր քահանայութիւնը կը մնայ նոյնը։

ԱՆԿԱՕ-ՍԱՔՍՈՆ ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ

Հնչեցէ՛ք, բաղ երթայ հիներ,
Բաղ գայ նորը։—Հնչեցէ՛ք, բախտաւոր զանգակներ, ձիւնեփառս վարդեր։—Տարին կ'երթայ, բաղէ՛ք որ երթայ։— Հնչեցէ՛ք, բաղ երթայ կեղծը, ու գայ ճշմարիտը— . . . —Հնչեցէ՛ք, բաղ գայ արիասիրտ ու ազատ մարդ։— Աւելի լայն սիրտով, եւ աւելի առատաձեռն։

ԹԷՒՖԻՔ

Ամէն վերջացող տարուան վերջին պահերը՝ աշխարհի բոլոր ծագերը սրփռուած ամէն մէկ անկախաբար ընտանեկան, իր հարեւան չարիկին տակ, ընտանեկան օճախին չուրջը բոլորուած, կը սպասէ կէս գիշերին, երբ զանգակները տխուր ու զուարթ իրարայաջորդ մեղեդիներով ողջերթ կը հնչեն գացող տարւոյն ու բարեգալուստ ապառիին։

Անգնալին խոհերը, ցաւն ու վիշտը բոլոր, լսերը զանգակներու հնչիւնին հետ վեր կը բարձրանան ձիւնեղուն վրայէն դէպի անհուն երկինքը, դէպի թեղող ամպերն ու «առաւօ լոյսը», և ամէն քերան՝ անպիսի մխիթարական յոյս լսուածս բանաստեղծին հետ իր մաղթանքները կը միացնէ հնչեղներու դողանջին։ «Թող երթայ այն վիշտը որ սիրտը կը կրծոտէ անոնց համար որոնք ալ չպիտի տեսնուին։ Թող երթայ հատրտասի ու ազգասի թշնամութիւնը ու գայ փրկութիւն ամբողջ մարդկութեան։ Թող երթան դանդաղօրէն մեռնող հոգատակը և կուսակցական պայքարի հին ցաւած ձեւերը, և փոխարէն թող գան կեանքի աւելի ազնիւ ձեւերը՝ քաղցր վարմունքի և մաքուր օրէնքներու հետ»։

«Թող երթան կարօտութիւնը, հոգը, մեղքը, ժամանակի անհատաց ցաւերը, թող երթան ու երթան հոգևոր ու մարմնական հիւանդութիւնները, տխուր երգերը։ Եւ թող գան գաղափարի ու ուրախ մեղեդիները։»

«Վերջացող տարուան հետ թող երթայ տեղի ու արիւնի կեղծ հայրենասիրութիւնը, քաղաքական դպրոցական թշնամութիւնն ու իշխանասիրութիւնը և յաղթուղէ անոնց ճիշդին ու ճշմարտին սերը և հասարակական բարեկարգութիւնը... Եւ վերջացող գանգակներու ձայնին հետ թող երթայ, թո՛ղ հետանայ երկրին մեծութիւնը և գայ հաղար տարիներու խաղաղութիւն...»

Այս տողերուն մէջ կը խօսի տղգի Հառմէացին ամբողջ ներքին ախտերն ու հոգեվանութիւնը։ Անցեալը, վերջացող, հետացող օրերը տուած են կեանքի բոլոր տիսուր ու վշտագին պատկերները, բայց նորին համար, գալիքին համար տառեր պիտի իյնան, խորհուրդներ, կրօսերին անհունութեան մէջ, ու երկրին մութը պիտի փարատի և Ցայգը Նոր Տարիին արշալոյսին պիտի ծաւալայ՝ իր հետ բերելով հաղար տարիներու անդորրութիւն, սէր, բարութիւն, երջանկութիւն, համերաշխութիւն, ու արցունքներու փոխարէն ժպիտ պիտի փայլի տիսուր դէմքին վրայ։

Աղգ մը, ըլլայ մեծ կամ փոքր, երբ իր անցեալին յուսի կամուրջը կը տեսնէ, տեսածն ու վատն հոն կը դարձնէ և ամէն տարուան առաջին օրը լուսաբաց ու չուասակից փայլով մը ճաճալ կ'իջնէ, չարդարած իր հին հաշիւներն ու նոր տարուան ծրագիրը, և կամ, ըստ Անկլօ-Սաքսոնին՝ ձեռքը լուծած նոր տարուան որոշումներով (Նիւեար ռեզոլուսիոն) կը դիմէ դէպի ընծային ու լաւագործը, այսպիսի՛ ազգ մը թերեւ չմնայիր։

Անկլօ-Սաքսոն ժողովուրդներուն մէջ տարեմուտ է Ամանորի չարաճճի՝ սրբ Մուսնդի օրէն, դեկտ. 25էն կը սկսի և կը տեւէ մինչեւ Կաղանդի օրը— զբաղմունքը հանգստանալու և հաւնելու համար այդ ցեղին ինքնայատուկ տառաքնութիւնն ու վճռանձնութիւնը։ Տարուան այդ եղանակին, այդ նուիրական օրը ամէն մէկ անհատ անպատճառ դուարթ պէտք է ըլլայ ու զուարթ ըլլալու առիթը պէտք է որ ունենայ։

Մոռցած հին բարեկամութիւնները կը վերծանուին, հին սխալներ ու տհաճութիւնները կը մոռցուին, ու այդ օրը ընտանեկան խնամեան համերաշխութեան տօնի մը օրը կը դառնայ։ Եթէ նիւթական փոխանակութիւնները, Մնունդն ու Նոր Տարւոյ նուէրի ձեւին տակ, իրենց բարեհամբոյրն ու փոխադարձ սիրոյ ապացոյց մը ըլլալ, այդ նիւթական նուէրներուն գումարը այնքան մեծ է հոն, որ մէկ տարուանը միայն պիտի բաւէր փոքրիկ երկիր մը գնելու և նոր պետութիւն մը կազմակերպելու համար։ Այս վերջացող 1909 տարուան մինչև դեկտ. 13ը, Նիւ-Եորքին արտաքսման դրկուած նոր տարուան նուէրներուն գումարը միայն՝ տասներկու միլիոն ոսկիի կը հասնէր։

Հոն, Անգլիա կամ Ամերիկա գրատունէրուն է տարուան վերջին ամսուան վերջին երկու չաբաթները, տեսնելու համար խեղճ թղթատարները, ցրուիչները, որոնք կրնիկ կապոցներու բեռին տակ ճկուած՝ դուռնէ դուռ կը զարնեն, տերերուն չանձնելու համար ապառասածն ու անակնկալը։ Ու ամէն կապոցի մէջ, այցագրատի մը վրայ տուղրաբար կը կարդացուի «Զուարթ Ծնունդ և Երջանիկ Տարի։» Ու այդ կապոցներու բացումը որքան մեծ ու վիրք մանուկներու խրախճանքին ու քերկրանքին տակիր կուտայ, ու որքան կտրած սրտեր կրնին իրարու կը մօտենան, իրարու կը մօտենան՝ ապագային միշտ մէկտեղ ընթանալու ուզելուիչ յոյսով։ Պիտի սիրել անանել մէզ, Հայերս, որոնք արեւելքի անկլօսաքսոններ անուանուած են, ընդգծուած նոյն ոգին ու նոյն ձգտումը։

Եւ նոր տարիի այս առաւօտը, Ամանորի միակ մանչիկը, միակ սէրս է անունել մեր մէջ ալ անցեալին խորը թաղուած Սուլթ, Զրպարտութիւնն ու երկպառակութիւնը։ Այս ցեղը, որ գիւղական այժ ու մտաւոր կարողութիւն ունի, գիտնա՛ց ցեղային համերաշխութեան գլխաւոր տակ աղօթել, գիտնար միշտ վճռանձն ոգի մը ունենալ թէ՛ բարեկամին և թէ՛ հակառակորդին հանդէպ, գիտնա՛ց զործակցաբար աշխատիլ վերաշինելու այն տունը որուն աւերակներուն վրայ արցունքի հետ արիւն թափուած է, գիտնար ժրաջան սիրել, և վերջապէս գիտնար նախորդել Շերման զործին և ո՛չ քանդումին։

ՅՈՎՀ. ՅԱՒՈՒԶԵԱՆ

ԿԱՂԱՆԴ

ԱՆՈՆ ԲԱՇԱԼԵԱՆԻ

Կաղանդ...
Աչքս գոց, կը նայիմ...

Ո՞րն է այս երկիրը։ Երբեք հղած չեմ հոս. քայց անծանօթ չէ ան ինծի։ Ծնունդս կը ճանչնամ գոյն խկոցին, ալեաս անոր կ'երթայ մեկէն. ընտանի, անոթ, ներքին բան մը կայ անոր ու համ մեկնելս։ Երկար երազանքներու մէջ, երեւակայութիւնը անոր տարփոտ ճառագայթը եղած է, մանչի յարաժամ փարիզեանքները կերազատած, սրտին հանդուրն ըղձանքները գոյն պատած կերազած են ինծի համար, տարաժամ ու տրոշ միտագումարն։ Ես հոս մոգեցած չեմ այդ լեռներն ի վեր, աղբերին մէջ չեմ լողցած, ինկուզիլին բակը իմ խաղերս չէ տեսած, դաշտերուն մէջ ծաղիկ չեմ քաղած, ու այդ տանիքները համ իսկ մարդինս չեն պատապարած։ Բայց լեռան քարոր ձերմակը գաղանիք չունին ինծի համար, ալիւրին չորերն կարկաչը ականջներուս մէջ կը կկիչայ, ձանօթ չունկերդի հծծիւնով. ինկուզիլին զանգակատան բարիկամ բարև մը կուտամ, ծաղիկներու հոս մը ուզելիս կ'ազգէ ընդհանուր, ու Աղդքին տակ ծիծեռնակի հին բոյնը կը փնտռեմ։

Իրաւ երբեք հղած չեմ հոս։ Ուրիշներու մէջ, իմ արիւնս կրող մարդիկներու մէջ ապրած եմ այսուհետ, ու ասոնցմէ ինծի ա՛յնքան խորապես անցած է երկնց կրած ուղղակի ազատագրութիւնը այս երկրէն որ, անկից հեռու քիչ, հոն եւած եմ միշտ, երազական կրկին կեանքով մը։ Դարերու ուժով ժառանգականութիւն մը, յամառ ու կենսաւէտ մը, Ցեղիս մէջ գրած իր արձանները ու անոր կազդուրիչ հպարտը անած ու ուռճացած, արիամարած է մինչդեռ ու հեռաւորութիւնը, ու Հոգին, ուսկից բղխած է, անմիջական հաղորդակցութիւնը հաստատած է անկից անջատուած էակներուն մէջ։

Մանուկը անուն մը չունի անոր որ աչքիս դիմացն է։ Հազար մը չէ ան, ո՛չ ատան մը կամ գիւղ մը։ Ընդարձակ ու բերրաներ տարածութիւն մըն է։ Դիմով մը ու սանմանով մը չո՛րոշուիր։ Լճակներ ու գաշտեր, ու նորէն լճակներ ու ափերակներ՝ ջրի ընթացքներով ժապաւինուած, ծառերներ ու ծորձորներ, գաղթի փողոցներ ու դիզի ճամփաներ պարպերներու մէջ չէ, քարէ տաներ ու չարգածածուկ խրճիթներ։ Անուններ գիտէ կ'աչխատիմ իւրացնելու կէտին, գանազանել այս համախառնութիւնը, Մշոյ գաշտ, Շատախ, Կարին, Հասաւ, Բասէն, Սիփան, Կամրջկապ, Հայոց Ձոր, Լուսոնք, Սրաձանի, Սրատմէտ, Գրգռուս, Մօրենիկ, Վարդենիս, Բիւրակն, Տալուորիկ... բայց կը չիմեմ ուրիշ, իրար մէջ կ'ընդհատուին, իրարու մէջ կ'ընդհատուին, ու քիչ քիչ մեծ անուն մը միայն կը մնայ ամենուն վրայ թեւատարած,— Հայաստան։

Ձիւն կայ ամէն կողմ, յորդ, թաւ ու կակուղ, անաղարտ բաներու սքանչութեամբ մը փարիզող։ Լճակ ու գաշտ ծածկած է ան հոգածուս տարփանքով, գաղաղ ու գիւղ թաղուած են անոր մէջ մոհատ հանգիստամբ մը։ Բանիւրիկները միայն կը ծակծկին գոյն գետաղէն, օդին մէջ ցրկելով մանրիկ գոլորշի յորձանքներ պալան-պալան։ Ու ցուրտ չէ այս ձիւնը. տաքցնող բան մը կ'ելլէ անկէ, ևս մանկութեան, գուրգարանքի ու խրախճանութեան հրաւէր մը կը չռնի անոր վրայ։

Ծնունդիւն մը կը խաղայ այս ամբողջ տարածութեան վերեւ։

Ու մարդիկը այ կը տեսնեմ գիմացս, կը խնդան, ու կիները կը ժպտին, ու պզտիկները, թեւերնին վեր, կը պատեն։ Լոյս, ազատ, ոգեւորութիւն ամէն կողմ։

Կէս-գիշերուան զանգակները կը հնչեն աւետաւոր, Նոր տարին գալուստը իմացնելով. կը հնչեն հրճուալիր, իրարու զրկելով, մօտ մօտ, իրենց գանգիւնները, ու բերկրութեան երգի մը պէս կը տարածուի, կը բարձրանայ, կը տատանի ամէնուն վրայ։

Ու սեղաններ կը տեսնեմ, սեղաններ ամէն կողմ, ու անոնց չորս կողմը չարուած են պատուներ ու ծերուներ իրենց զաւկներով, հարսներով ու թոռներով։ Ու առաւօտութիւնը չգիտեմ ինչ մը կը զեղու այդ սեղաններուն վրայ, ճոխ ու բարի բնութեան մը պարգեւած բոլոր բարիքները կուտակուած են հոս մէկ ու չարքաշ մարգուրաս ձեռքով։ Գինիի պղպիկը հոն է չպատմած, ու հողէ կուժերուն մէջ կը խոշոյ ան իր ցոլացիկ կարմրութեամբը։ Սահմոսու մէջ ձաղուց մեղրը իր ճերմակութիւնը կը փռէ։ Ու իրաւ գիւզացի կը թարձրանան նուշը, ընկուզը, չամիչը, պիտուկը, ամպրաւը, թուզն ու պատուղը, մալաղի տանձն ու մալաչիկը, նռնիկը, ապտակը, խնձորները, որոնց քով չարուած են խաղողները, ձմեռնուկը, կաղմպտաղը, էծու պտուկը, անկուտ քիչմիշը, սալին։

Սա տարի կ'ուզէ պատաւր որ սեղանին գլուխը բազմած է. գինին կաւսւելիկը ձեռքը կ'առնէ, անոր մէջ կը ձգէ իր ճակտին պսպղուն ոսկիներէն հատ մը, ճատաչ մը, ու գոգոջուն ձեռքով կը բարձրացնէ բաժակը. ձայնը ամսւր է սակայն, ու օրհնաբեր խոսքերը իր չրմնունքներէն կ'ելլեն յայտարով լսելուն։

—Ձեզ ողջութիւն, չնորհաւոր տարի ու քարի կաղանդ. ամէն տարի քազ չարուած են պատուներ ու ծերուներ չորս կողմը իրենց զաւկներով, հարսներով ու թոռներով։ Ու առաւօտութիւնը չգիտեմ ինչ մը կը զեղու այդ սեղաններուն վրայ, ճոխ ու բարի բնութեան մը պարգեւած բոլոր բարիքները կուտակուած են հոս մէկ ու չարքաշ մարգուրաս ձեռքով։ Գինիի պղպիկը հոն է չպատմած, ու հողէ կուժերուն մէջ կը խոշոյ ան իր ցոլացիկ կարմրութեամբը։ Սահմոսու մէջ ձաղուց մեղրը իր ճերմակութիւնը կը փռէ։ Ու իրաւ գիւզացի կը թարձրանան նուշը, ընկուզը, չամիչը, պիտուկը, ամպրաւը, թուզն ու պատուղը, մալաղի տանձն ու մալաչիկը, նռնիկը, ապտակը, խնձորները, որոնց քով չարուած են խաղողները, ձմեռնուկը, կաղմպտաղը, էծու պտուկը, անկուտ քիչմիշը, սալին։

Սա տարի կ'ուզէ պատաւր որ սեղանին գլուխը բազմած է. գինին կաւսւելիկը ձեռքը կ'առնէ, անոր մէջ կը ձգէ իր ճակտին պսպղուն ոսկիներէն հատ մը, ճատաչ մը, ու գոգոջուն ձեռքով կը բարձրացնէ բաժակը. ձայնը ամսւր է սակայն, ու օրհնաբեր խոսքերը իր չրմնունքներէն կ'ելլեն յայտարով լսելուն։

—Ձեզ ողջութիւն, չնորհաւոր տարի ու քարի կաղանդ. ամէն տարի քազ չարուած են պատուներ ու ծերուներ

ու ամենքը կարպաս կը համբուրեն իր ձեռքը, մինչ ան կը չարունակէ իր օրհնութիւնները ու մաղթանքները, լաւագոյն օրերու վստահութեամբ մը որ իր նիհար կուրծքը կ'ուռեցնէ։ Կոճղն է ան սարիներէն զարնուած, բայց միշտ ամուր ու տեւական, հողին մէջ տարածած իր կենսալիր արմատները որոնք իր գործը պիտի վերակսին. վերադարձման, չարունակութեան աւիշը կը բարձրանայ իր կանանչ ճիւղերն ի վեր որոնք դէպի առաջ, դէպի վեր կը խոյանան յոյսի թռիչքներով։

Սեղան մը հեռուն, կը հեւայ իր բեռին տակ։ Ինչպէս համրել անոր վրայ դաւաչի քաղցրը, Մոկաց մեղրը, կարկառի ղարսէն, Սպայկերտի արմաւը, Շիրնիձորի մլուկը, Խիզանի խնձորը, կարճկանի վոսկեհատը, Կիւրակաէրէի ռուփը, Բգնունեաց զաւուխը, Մշոյ գաշի բազարջը, Մոկսոյ միրգը, Բաղէշի ղարկած քաղցրը, ու պտուղներուն կոյտը որ կը բարձրանայ խայտաբղէտ։

Սեղանին, տաքուկ քիւրսիին չուրջը, որոնց տակ չարուած են կրակով լեցուն հողէ թաղարներ, չալէ բարձերու ու հատ դորգերու վրայ նստած՝ ուրիշ խումբ մը նոր տարիի հացը կը բաժնէ, մինչդեռ, աւելի հեռուն, թոնիրին բոլորտիքը, պրկուելն առջեւ, բազմաթիւ ճիւղերու բաժնուած հսկայ մոմի մը լոյսով, ամբողջ ընտանիք մը լոյսին գալուստը կը ոսնկէ։

Փողոցին մէջ հրգ մը կը վազվռտէ հիմակ։ Ինծմբ մը տղաք, ճիտերնին մէկմէկ տոպրակ անցուցած, ձիւներուն մէջ կ'անցնին ցատքռտելով, դռներուն զարնելով ու երգելով ձայնով մը զոր կ'ախատին ողրմալի ընել.

Ամսօր կալս է,
Վաղը կաղնդ է,
Տանտիկին, տանտիկին,
Ելիր գնա մարագն ի վար,
Կարճ բռնէ, երկայն կլբէ,
Կամացուկ ուր մտագ չի կրչես։

Ու տանտիկինը դուռը կը բանայ, ու տոպրակները կը լեցուին թոնիրով, պատեղով, ընկոյզով, բլիթով, ու «չէն կեցի»ներ կը թռչին մանկական բերանները։

Կաղանդի կօրկոռը ու հօթնազգի ապուրը անդին սեղանի մը չուրջը հաւքած են խօսող խնդացող լալմաթիւն մը։ Բայց աչքս անոնցմէ կը բամնուի ու կը յառի քիչ մը հեռուն, աղօր հարսի մը վրայ որ տակը գոմին գրանը առչեւ կեցած, կը կաղընտէ արջառները, կուլուլ նետելով անոնց բռնալիր։ չէ՞ մի որ տունէն են անոնք ալ, ու տարին ի բուն աչխատեցան նոյն վաստակին համար արութեան ու առատութեան հացին համար դատեցան անոնք ալ իրենց տէրերուն հետ քով քովի։ Կինը մէկ ձեռքով կը չոյէ հիմակ գոմչուկի մը ճակատը, մինչ անասունը իր բարի աղօր աչքերը խնդութեամբ լեցուն, անոր միւս ձեռքին մէջ կ'ուտէ հաճիկները։ Ու հարսը կ'երգէ.

Եկէ՛ք, սիրուն լուչիկներ
Սիրամ ու կարմիր գոյներով,
Ձեզի ալ տամ հասիկ կեր
Որ կաղընտչէք եմ բերկր.
Դուք ալ ապրիք տարիներ
Ձեր սիրական զաւակով,
Համբուրե՛մ ձեր ճակատներ,
Սիւպլիւ պուռմա կատոչներ։

Ու կը ծռի, խանդակաթ համբոյր մը կը դնէ անասունին ճակտին վրայ, որ գգուանքին տարբերութենէն հաճ՝ գլուխը կ'երկնցնէ՝ չոյանքներ խնդրող պղտատանքով մը։

Վայելքին ու մռայլման մեծ երաշտութիւնը կը տարածուի ամէն կողմ, անջրպետելով երկնքան յաւերը ու վաղուան հոգերը։ Մեծ դադարն է ասկա, անհետացնելով յոգնութիւնները ու զրկանքները, գալիք օրերուն համար նոր ոյժեր պատրաստելով, ամրապնդելով արի հատաքը որ դարերէ ի վեր այդ հողին կը կապէ զիրենք՝ վհատիլ չդիտցող վառահութեամբ մը, ակառանալ չդիտցող կորովով մը։ Ու մարդիկ որ կը տեսնեմ դիմաց, կը խնդան, ու կինները կը ժպտին, ու պզտիկները, թեւերնին վեր, կը պարին։

Վերջին երեւոյթը որ աչքիս առչեւ կը պարզուի, կը հոլովի ձիւնոտ ճամբաներու մէջէ, ծաւերով եզերուած՝ որք իրենց կնգումի մուշտակին տակ կը սեգան։ Նորատի կիներու առղանցութիւն մըն է ան որ գիւղն կ'երկարի, առտուան մթնչագին, դէպի աղբիւրը։ Ամենքն ալ կ'երթան, երկիւղած ու պատկառոտ, ձեռուընին հատկներով լեցուն, ջուրը կաղընդելու, ջուրը սըրբազան ու բարերար։ Մայրն է ան ուսկից բարիքները կը բղխին, որ կարգասաւորէ չանքերը ու կը պաղաքերէ յոգնութիւնները։ Ու նորատի հարսերը, աղբիւրին գլուխը կեցած՝ որ իրենց առաջին չիմոտ տարփանքները տեսաւ, ջրին մէջ կը նետեն հատիկները՝ քնաւ թեան մեծ ամուսնութիւնը կատարող, բերքնատուութեան մեծ խորհուրդը ամնող քրմուհիներու պաչտամունքով մը։ Ու հատիկները առնող տանող ալիքներուն խոխոջը զուարթ խնդութիւն մը պէս կը ցնծայ։

Ինչ քիչ այս ամէնը տաւերին մէջ կը թաղուի, չրջապիներ ու պատկերները կ'անհետանան ու ամէն բան աներեւոյթ կ'ըլլայ խաւարին մէջ որ աչքերս կը լեցնէ։

Տեւողութիւն մը կ'անցնի զոր չեմ կրնար որոշել, երազանքի մէջ կորսուած։ Երբոր անկից կը սթափիմ ու աչքերս կը յառեմ դարձեալ մութին մէջ, նոյն տարածութիւնն է որ երեսիս կուգայ, նոյն չրջանակն է որ կը գըծագրուի, նոյն լեռները ու նոյն դաշտերը, նոյն փողոցները ու նոյն գիւղի ճամբաները։ Բայց ինչո՞ւ անունը որ ամենուն վրայ կը տարածուի տաւտաւ նաթիւ, արիւն կը կաթկթէ։

Ձիւնը նորէն պատած է ամէն կողմ. բայց անոնցի ցուրտ մը կ'ելլէ անկէ. չար ու անողոք։ Լեռները խոժոռ ու դաժան կը նային, ու տարսուռ մը կը վազէ անոնց վրայ։ Հովը կը փչէ կատաղաբար, երբեմն սուր՝ ազռաւնիերու կռինչի մը պէս, ու երբեմն բուհրու, հաղարաւոր բիւրաւոր քուերու հուլուլմանը պէս վայող։

Լռութիւն մը կը տիրէ, ա՛լ չխօսող բաներու տխուր լռութիւն մը։ Հոգին է որ մինակ կը ձայնէ, ու անոր մէջ մորմոքներ կը հեծկլտան ու կսկիծներ կը հառաչին։

Մա՛րդ չի կայ գուրսը։ Ամայութիւնը ներքին սոսկումը կը սիրէ ամէն կողմ։ Ու ամէն բան թախտութիւն մը հագած է, ա՛լ չսպրող բաներու խորին թախտծութիւնը։

Մօտիրի համ մը կայ օդին մէջ։

Դաչտերը մերկ են, ու ծառերը, կմախքներու պէս կանգուն, անձկագին դալարումներով կը գոռդոզան անոնց մէջ։

Տուները իրարու վրայ սեղմուած, սմքած են, ու ցուրտ ու անձկութիւնը կը պատին անոնց վերեւ։

Սուգի երկրին է ասիկա, հիւրասիրժ ու անխնդում։

Բայց ահա երդիքի մը տակ սեղան մը կը տեսնես։ Բազմութիւն մը նըստած է անոր չորս բոլորտիքը, մեծ մայրը իր զաւկներով, հարսներով, թոռներով։ Կաղանդի սեղան մըն է ասիկա, բայց ո՛չ նոր տարիի հացը կայ վրան, ո՛չ պատուհերու կոյտը, ո՛չ մեղր ու ո՛չ գինի։ Թոնիրին մէջ կրակը մարած է չատոնց։ Կանթեղ մը կը պլպլայ մըսայն անկիւն մը, ու անոր տատանուտ լոյսն է միայն կենդանի այսեղ։

Որովհետեւ այդ բոլոր մարդիկը չե՛ն խօսիր, չե՛ն երերար, չե՛ն նայիր։

Աչքերս կը յառեմ։

Մե՛ռ, մեռա՛ծ են։

Ու լրի՛ւ մահով։

Մեծ մօրը աչքերը փորուած են, ու անոնց խոռոչը կը թացուի, կը խորտնկնայ ատաւոր, Վերին վրայ լայն վէրքի մը չուրջը արիւնը փխտացած է, ու ան փայլուն։ Իր քունը, անդրանիկ զաւակը իրեն կրթնցուցած է իր գլուխը որ մարմինէն անջատուած է։ Իր պզտիկ հարսը գիտցը նստած է ծիծերը կըսրուած, ծունդերուն վրայ սեղմած նորածինի մը դիակը։

Ու ամենքն ալ այսպէս ահաւոր վէրքեր ունին, ու կեանքը խոյս տուած է ամենէն։

Բայց չէ՛. երեք պզտիկ ահա կը չարժին։ Ողջ են։ Հագուստ չունին գրեթէ, իրենց ոտքերը բոպիկ են, սեպտեմբերի վրայ բան մը ցիկայ ուտելիք, բայց պղպեղաւոր արութեամբ կեցած են հոն ու կը հևկեն սգաւոր ատնը վրայ։ Ու ժամերով, ժամերով արծուն, պզտիկ պահապանները կը նայեն իրենց մեռելներուն, գիտակից աչերնիրով որոնք կը վառին։

Ու իրենց աչքերը անհամար բաներ կը զրուցեն իրենց անկենդան սիրելիներուն։ Անոնց գէմքերուն վրայ պայծառութիւն մը կը տիրէ հիմակ, ու մեծ մայրը, ոտքի կանգնած, անհուն վստահութեամբ մը ուսերուն դողդոջուն ձեռքերը առած նետած՝ իր օրհնութիւնը, ու հաւատաւոր մաղթանքները կը զրկէ պզտիկներուն, որոնք իրին կը նային միշտ, գիտակից աչերով ներով որոնք կը վառին։

(Նոր կեանք)

ԿՈՒՀՈՂԻՆ ԿԱՂԱՆԴԸ

(ԱՐԳԻՍԱՒԱՆ ՀԱՅՐԱՍՊԱՏ)

Օրլն մկկը, չէր գիտեր ե՛րբ, չէր գիտեր ինչպէ՛ս, իր սան ու դրացիներուն մէջ վիվրուկ մըն էր ինկեր...։ Ամէն իրիկուն, մսեղը կոխած առեն, անծանօթ քաչլեր, անծանօթ սառներ, կը մօտենային փողոցներուն անկիւնը, կամ գուցէ նոյն իսկ տուներուն մէջտեղերէն գուրս կ'ելլէին, և ընտանիքներու անցեալին ու ապագային մէջ աւերմուկ կը սփռէին։

Վիվրուկը գուռնէ գուռ տարածուելր, անձկութիւնը տաւտաններու լոյսին մէջ հետզհետէ փարատեր էր և սարսափին տեղ՝ որ իրենց յարկերուն տակ անչարժ ու գամուած կը պահէր Ու չինչ մահով։

Մեծ մօրը աչքերը փորուած են, ու անոնց խոռոչը կը թացուի, կը խորտնկնայ ատաւոր, Վերին վրայ լայն վէրքի մը չուրջը արիւնը փխտացած է, ու ան փայլուն։ Իր քունը, անդրանիկ զաւակը իրեն կրթնցուցած է իր գլուխը որ մարմինէն անջատուած է։ Իր պզտիկ հարսը գիտցը նստած է ծիծերը կըսրուած, ծունդերուն վրայ սեղմած նորածինի մը դիակը։

Ու ամենքն ալ այսպէս ահաւոր վէրքեր ունին, ու կեանքը խոյս տուած է ամենէն։

Բայց չէ՛. երեք պզտիկ ահա կը չարժին։ Ողջ են։ Հագուստ չունին գրեթէ, իրենց ոտքերը բոպիկ են, սեպտեմբերի վրայ բան մը ցիկայ ուտելիք, բայց պղպեղաւոր արութեամբ կեցած են հոն ու կը հևկեն սգաւոր ատնը վրայ։ Ու ժամերով, ժամերով արծուն, պզտիկ պահապանները կը նային իրենց մեռելներուն, գիտակից աչերնիրով որոնք կը վառին։

Ու իրենց աչքերը անհամար բաներ կը զրուցեն իրենց անկենդան սիրելիներուն։ Անոնց գէմքերուն վրայ պայծառութիւն մը կը տիրէ հիմակ, ու մեծ մայրը, ոտքի կանգնած, անհուն վստահութեամբ մը ուսերուն դողդոջուն ձեռքերը առած նետած՝ իր օրհնութիւնը, ու հաւատաւոր մաղթանքները կը զրկէ պզտիկներուն, որոնք իրին կը նային միշտ, գիտակից աչերնիրով որոնք կը վառին։

(Նոր կեանք)

ԿՈՒՀՈՂԻՆ ԿԱՂԱՆԴԸ

(ԱՐԳԻՍԱՒԱՆ ՀԱՅՐԱՍՊԱՏ)

Օրլն մկկը, չէր գիտեր ե՛րբ, չէր գիտեր ինչպէ՛ս, իր սան ու դրացիներուն մէջ վիվրուկ մըն էր ինկեր...։ Ամէն իրիկուն, մսեղը կոխած առեն, անծանօթ քաչլեր, անծանօթ սառներ, կը մօտենային փողոցներուն անկիւնը, կամ գուցէ նոյն իսկ տուներուն մէջտեղերէն գուրս կ'ելլէին, և ընտանիքներու անցեալին ու ապագային մէջ աւերմուկ կը սփռէին։

Վիվրուկը գուռնէ գուռ տարածուելր, անձկութիւնը տաւտաններու լոյսին մէջ հետզհետէ փարատեր էր և սարսափին տեղ՝ որ իրենց յարկերուն տակ անչարժ ու գամուած կը պահէր

Դուք կրնաք ուրիշ կերպով մը առնել առաջարկուած յանձնառութիւնը. սասկն պարզ ձեւի մը խնդիրին վրայ տերութեան ամէնէն նուիրական չահերը պիտի վտանգէք։ Ձեզի ծանօթ է պետութեան ըրած խիստ ջանքերը՝ առուգիս լուծելու համար այն տագնապը, որուն մէջ կը գտնուինք։ Սակայն Լորտ Տէրպի բացայայտորէն յայտարարած և տեղեկագրած է որ, խընդիրը այն առեն միայն բարւոք լուծում մը պիտի յանգի, երբ օսմ. տէրութիւնը անկեղծօրէն և ամբողջովին ընդունի ներկայ առաջարկները՝ այն կերպով՝ որ որոշուած է տէրութիւններու միջեւ։ Ուստի թէ՛ իմ պետութեան անունով և թէ՛ այն անկեղծ փոխադրութիւնները որ կը տածեմ օսմ. պետութեան խոպղութեան համար, անդամ մըն ալ կը յիչեցնեմ որ, միայն միջոցը որ կայ պղատկրա համար այն դժուարութիւններէն՝ որոնց մէջ կը գտնուինք, այն ալ ձեռքէ չհանելն է առիթ մը որ կրնայ ներկայանալ։

(Ուրիշ թուղթ մըն ալ որ ներփակուած է այս pkqfkrkին։)

Անդլիական կառավարութիւնը յարմար և բաւական կը տեսնէ հետեւեալ առաջարկները, խաղաղութեան և հաշտութեան հիմը կազմելու համար։

Առաջին. Նախկին վիճակին պահպանութիւնը Սերպիոյ և Գարատաղի համար։»

«Երկրորդ. Օսմ. պետութիւնը պէտք է տանձնէ Գոնտա-Հէրսէգի համար տուրք մը լինքնավարութեան տրուելիք պարպաչէս այն propofoլով, որ պիտի տարբադրուի միջնորդ պետութիւններու դեսպաններու հետ։ Այս propofoլը, կը նչանակէ թէ՝ պիտի տրուի ու հաստատուի տեղական անանկ դրութիւն մը ու կանոն մը, որ ժողովուրդին ապահովութիւն մը հոգղոցութեան ու քննութեանը պիտի ենթարկէ գերեզման կառավարող պաշտօնեաներուն ընթացքը և գերեզման պիտի ապահովցնէ կառավարութեան քմահաճ դործերուն դէմ։ Անկախ չնչանակէր իշխանապետութիւն մը կամ անկախ մարմին մը հնարել։ Պէտք է տանուկ տպահովութիւններ վնտռուիլ նաև Պուլկարիոյ համար՝ դեղծութիւններուն մասին, որոնց մանրամասնութիւնը ուրիշ անգամ խորհրդակցութեան պիտի գրուի։ Այն բարեկարգութիւնները, որոնք ընդունած է Բ. Դուռը և որոնք ամփոփուած են այն բագրերին մէջ, որ օսմ. կառավարութիւնը փետրուար 13ին տուաւ պրաշան տէրութիւններուն, կը գտնուին այն կարգադրութիւններուն մէջ, որոնք

Իրիկունը Զէրզի ու Նուռադին աղմկիներ լսուեցան կոչնէն։— փողոցը կ'ողողէր, լիուղիք մուգեր էր վառանգը, անվճար ձիավ չէր ուզեր այսօր՝ այլ յուսալ ակռայ։ Այսօր՝ զինուգադարձ էր...։

Կառաւարչ, անվրէն մը առանձնացած, կը յիշէր տա կարի։ Շառաւիղ ի վեր առաւչեան ուզած էր լսաղիքել ի՛ երեսէրը նորէն։ «Սատուրնակա՛նք, Սատուրնակա՛նք»։ Սարկա ուրախութիւններու սկսումն նչանն էր։ Ամէն կողմէ զուարթ աղաղակներ կը պատասխանէին այս յայտարարութեան և անմիջապէս գերիներու լամմաթիւ խումբեր, կը վազէին հրապարակ, գլուխնին աղատութեան գդակներ գրած, իբր թէ ազատ ըլլային։ Ընդհանուր անկարգութիւն և իրարանցում կը տիրէր ամէն կողմ, նուէրը կը ծախուէր ի նպաստ Սատուրնոսի տաճարին և տօնին երրորդ օրը ազգատ քաղաքային սահմանած էր իր մասներուն վրայ հրկոտ հարիւր յիսուն գաւազանի հարուստ ընդունելու այն հարուստին կողմէ որուն ղրկած էր իր նուէրը։

Մեծաշուք խնճոյքներ որոց կը յաջորդէին անկարգապրկի ցոփութիւններ, ասոնց ամենուն կարեւոր մասը կը կազմէին Խնճոյքէն առաջ բախտահաղ կը խաղային, բայց դրամի տեղ ընկոյզ գործածելով, որպէսզի խաղացողները չխորին իրենց ըրած կորուստին պատճառ։

Խնճոյքին առեն, սեղանին վրայ բազմարկ հատասարութիւն կը տիրէր. ամէնքն ալ մեհեանին գինիէն կը խմէին և մինուին կերակուրներէն կ'ուտէին։ Մատրուակը պաչտօն ունէր բոլոր կոչնականներուն գաւաթները լեցնելու, և բաց առեալ իր տիրոջ գաւաթը։ Պէտք չիկայ ըսելու թէ՝ անգամ մը գլուխնները գինիով տաքնալէ հետքը, գերիները աղմկալից երգեր կը սկսէին, գլուխը կը կանչէին, իրենց աչերուն վրայ կը յարձակէին կծու ծաղրանքներով կամ անոնց լսիները կը հագնէին և ատնոց քալուածքն ու խօսուածքը կը կեղտէին։

Դատաւորներու, առենակալներու կամ փաստաբաններու գերիները, գինքնինքնուն զանազան պաչտօններ կուտային, տուէը պղտիկ կառավարութեան մը կը վերածէին և սրանն ալ հրապարակին տեղ կը դնէին ու բեմ մըն ալ կը կանգնեցնէին մէջտեղը։ Ծեծով իրենցմէ ամենէն կարգունները, հիւպատոսի կամ Պրետորի հագուստներ հագած, գատաստան կը տեսնէին ու վճիռներ կուտային, իբր թէ ժողովրդին առջեւ ըլլային։

Անտասիկ, համառօտապէս, ինչ որ էր Հռոմէական կաղանդը։ Ե. Օ.

ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ԱՄԱՆՈՐԸ

Կաղանդ լատիներէն բառ մըն է եւ հին հռոմէացիներու օրացոյցին մէջ ամառան առաջին օրին կը տարուէր այս անունը։

Ծառատարի ժողովուրդ, այսինքն առաջին օրէ, բաղաքական նպատակներու մտնը կը կատարէին ամէն մի։

Այդ օրը իրարու այցելութիւն կուտային, ամէն տեսակ ձեռնհասներ կ'ուղղէին և կը ղրկուէին չարատաչէաչ թատերական պատասխանելէ։ Այդ ելոյթները պատասխանելէ։ Այդ ելոյթները կը փոխանակէին, ասոնցմէ ոմանք կ'երգէին և կը նուագէին։ Այդ օրը իրենց մէջերնէն ընտրուած թագաւոր մը կը նշանակէին։ Ասոնք ամէնքն ալ կը կատարուէին ի պատիւ Սատուրնոսի կամ Կրոնոսի որ ժամանակը անձնատորզ ատաուածութիւնն էր Ծունաց և Հռոմէացոց մէջ։

Այդ օրը, արեւը մարը մանելէն հետք, քահանայապետ մը, Սատուրնոսի նուիրուած տաճարէն դուրս կ'ելլէր և մինչեւ հրապարակ յատաչնալով կը գայէր։ «Սատուրնակա՛նք, Սատուրնակա՛նք»։ Սարկա ուրախութիւններու սկսումն նչանն էր։ Ամէն կողմէ զուարթ աղաղակներ կը պատասխանէին այս յայտարարութեան և անմիջապէս գերիներու լամմաթիւ խումբեր, կը վազէին հրապարակ, գլուխնին աղատութեան գդակներ գրած, իբր թէ ազատ ըլլային։ Ընդհանուր անկարգութիւն և իրարանցում կը տիրէր ամէն կողմ, նուէրը կը ծախուէր ի նպաստ Սատուրնոսի տաճարին և տօնին երրորդ օրը ազգատ քաղաքային սահմանած էր իր մասներուն վրայ հրկոտ հարիւր յիսուն գաւազանի հարուստ ընդունելու այն հարուստին կողմէ որուն ղրկած էր իր նուէրը։

Մեծաշուք խնճոյքներ որոց կը յաջորդէին անկարգապրկի ցոփութիւններ, ասոնց ամենուն կարեւոր մասը կը կազմէին։ Խնճոյքէն առաջ բախտահաղ կը խաղային, բայց դրամի տեղ ընկոյզ գործածելով, որպէսզի խաղացողները չխորին իրենց ըրած կորուստին պատճառ։

Խնճոյքին առեն, սեղանին վրայ բազմարկ հատասարութիւն կը տիրէր. ամէնքն ալ մեհեանին գինիէն կը խմէին և մինուին կերակուրներէն կ'ուտէին։ Մատրուակը պաչտօն ունէր բոլոր կոչնականներուն գաւաթները լեցնելու, և բաց առեալ իր տիրոջ գաւաթը։ Պէտք չիկայ ըսելու թէ՝ անգամ մը գլուխնները գինիով տաքնալէ հետքը, գերիները աղմկալից երգեր կը սկսէին, գլուխը կը կանչէին, իրենց աչերուն վրայ կը յարձակէին կծու ծաղրանքներով կամ անոնց լսիները կը հագնէին և ատնոց քալուածքն ու խօսուածքը կը կեղտէին։

Դատաւորներու, առենակալներու կամ փաստաբաններու գերիները, գինքնինքնուն զանազան պաչտօններ կուտային, տուէը պղտիկ կառավարութեան մը կը վերածէին և սրանն ալ հրապարակին տեղ կը դնէին ու բեմ մըն ալ կը կանգնեցնէին մէջտեղը։ Ծեծով իրենցմէ ամենէն կարգունները, հիւպատոսի կամ Պրետորի հագուստներ հագած, գատաստան կը տեսնէին ու վճիռներ կուտային, իբր թէ ժողովրդին առջեւ ըլլային։

Անտասիկ, համառօտապէս, ինչ որ էր Հռոմէական կաղանդը։ Ե. Օ.

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

Տարաժամ մեզդիներ, խառնուած հովերու հեռաւոր հեծեծանքներուն, կուգան զարնուիլ պատուհանիս ապակիներուն։ Կը մտածեմ. վաղը ՆՈՐ տարի է։ Չեմ գիտեր ինչ անծանօթ ու անորոշ ղգայութիւններու մէջ կը տրոմփ սիրտս։ Ձգայութիւններ, որոնք նախ թեթեւ ու անուշ, յետոյ ծանր ու ցաւագին կը դառնան։ Ինչո՞ւ կ'ուրախանամ ու կը սկսիմ յետոյ՝ երբ Նոր տարին վրայ կը մտածեմ։ Ինչ, թերեւս անոր համար որ, անիկա ժպիտներու մէջ կը ծնի ու արցունքներու մէջ կը մեռնի, ճիշդ մարդոց կեանքին պէս։

Ճամբորդի մը նման, որ երկար ու վիտո ճամբաներու տաժանքը ունի իր յոգնած մարմնին մէջ, ճչչունի մը պէս, որ ծովերու անաւոր անդունդներուն սարսափը կը կրէ իր թեթեւ փեսուրներուն վրայ, միտքս

ԱՐԵՒԵԼՅԱՆ ՏՊԱՐԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

ՀՈՐ ՆՈՒՅՆՈՒԹՅՈՒՆ — Մարդկային հոգու մեջ կան այնպիսի ուժեր ու հնարավորություններ, որոնք մենք մի երկար ժամանակ չենք ենթադրում։ Մեր ներքին աշխարհի այդ անհայտ կողմերը ուսումնասիրելու համար ամերիկացի հոգեբան Ջ. Ռայնը հրատարակել է «Հոգեկան ուժերի ուսումնասիրության ձեռնարկ» անունով մի գիրք։ Ահա այդ գրքի մի քանի հետաքրքրական գլուխներ։

ՆԵՆԵՐ ՈՒՂՂՈՒԹՅՈՒՆ

Ինչպես ասում է հեղինակը, մարդկային ուղղությունները կարելի է բաժանել երկու տեսակի։ Առաջին տեսակի ուղղությունները մարդուն տանում են դեպի ներքին աշխարհը, դեպի իր անձնական հոգեկան կյանքը։ Երկրորդ տեսակի ուղղությունները մարդուն տանում են դեպի արտաքին աշխարհը, դեպի շրջապատող իրականությունը։

Ներքին ուղղությունները մարդուն տանում են դեպի ինքնաճանաչողություն, դեպի ինքնավերլուծություն, դեպի ինքնակատարելագործում։ Այդ

ՂԱԼԱԹԻՈՑ ՍԱԿԱՐԱՆ

31 Դեկտեմբեր, 1909

Օսմ. քօնսօլիտէ բաց.	Ղրշ.	103 24½
» » ամէնէն վար	»	103 24½
» » » բարձր	»	103 27½
» » գոցուեցաւ	»	103 27½
Երկաթուղի բաց.	Ֆր.	221 12½
» ամէնէն վար	»	221 12½
» ամէնէն բարձր	»	222
» գոցուեցաւ	»	221 75
Օսմ. Պանքա	Լ. Օ.	20 30
Շէրքէթի Խայրիյէ	» »	39
» Համիտիյէ	» »	4 47½
Թրամվայ բաժնեթուղթ	»	8 25
» ժուխտաս	» »	4 27
» պարատեթուղթ	Ֆր.	483
Անատոլուի երկթ. բժնթղթ.	»	524
Պալիա Գարասուրն	»	430

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄՈՑ

Պէշլիք	103 20
Մէթալիք	100
Մէճիտիէ	108 6
» մանրուք	104 30
20 ֆրանքնոց	87 13
Անգլ. Ոսկի	110 3
Ֆօլ էմիներալ	90 20
20 մարքնոց	107
Ռուպլի	8 59

ՏՕՔԹ. Ս. ԹԷՐԶԵԱՆ

20 տարուան փորձառու բժիշկ եւ Բարիզի հիւանդանոցներու մէջ աշխատած

Մեծ ուշադրութեամբ կը դարմանէ կուրծքի, սամոքսի, լեարդի եւ ազեայ հիւանդութիւններ, արանց եւ կանանց միզային ու ծնունդական գործարանաց բորբոքումներ։ Հիւանդ ազգաց մասնաւոր խնամք կ'ընծայէ։ Վիրաբուժական գործողութիւններ կը կատարէ եւ մանկաբարձութիւն ի գործ կը դնէ։

Հիւանդ կ'ընդունի ամէն առաւօտ, կէս օր եւ երեկոյ իր տունը։ Պէկլը Ճուշաց եկեղեցւոյ փողոց թիւ 17, ուրիշ ժամեր կը գտնուի Սրճավաճառ Գիւզալի նաւամատոյցի մօտ դեղատունը։ Աղքատները միշտ ձրիապէս կը դարմանէ։ 50—44

Banque Russe

POUR LE COMMERCE ETRANGER

ԱՐՏԱՔԻՆ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆ

ՄԱՍՆԱՃԻԻՂ Կ. ՊՈԼՍՈՑ

ԱՌԱՋՄԵԱՑ ԴՐԱՍԵՆԵԱԿ

Կալաթա, Վոյվոտա փողոց, Ատալէք խան

ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ԴՐԱՍԵՆԵԱԿ

Կալաթա, Վոյվոտա փողոց Օսմանեան Կայս. Պանճային դիմաց

ԴՐԱՍԵՆԵԱԿ Ի ՍԹԱՄՊՈԼ

Սուլթան Համամ

ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ Ի Ս.ԲԵՂՆԻՊՈՒՐԿ

Հիմնուած 1871ին

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ 30,000,000 ՐՈՒԼԻ

ՄԱՄՆԱՃԻՒՂ

Ի Բարիզ, Լոնտոն, Ժընեվա

ՄԱՄՆԱՃԻՒՂ Ի ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

Ա.քէրման, Արխանկէլ, Աստրախան, Բագու, Եկատերինոսլաւ, Էլիզապէթկրատ, Քէրսօն, Քիւվ, Քօլլօֆ, Քրէմէնչուկ, Մոսկուա, Նիքօլայէֆ, Նիժնի-Նովկորօտ, Նովօրոսիյսք, Նիքօլայէֆ, Օռէտա, Օմսք, Բէրմ, Բօլլօվա, Ռիկա, Սարատօֆ, Սիմֆիրոսք, Սմոլէնսքօզ, Թօմսք, Թիւմէն, Վէլիքի-Ուսօուէգ, Վիաթքա, Վօլգսկա, Վօռնէժնօք.

Պանքայի եւ Սակարանի ամէն տեսակ գործառնութիւններ կ'ընէ։ Ապրանքի վրայ դրամ փոխ կուտայ։ Ճանճն կ'առնէ ապրանքներ ծախել յանձնառուներով։

Նպաստաւոր պայմաններով վարձու կուտայ ՍԷՖՅՍ դրամարկղեր, որոնք ամէն ապահովութիւն կ'ընծայեն։

ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

ԽՆԱՅՈՂԱԿԱՆ ՍՆՏՈՒԿ

ՇԱՏ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՏՈԿՈՍՈՎ

Ժ. ԿՐՈՒՎԷԼ, Հ. ԱՐՔԱՆՊՈՒՐ ԵՒ ԸՆԿ

ԹԱՐԹՈՂ

ԱՄԵՆԱՎԵՐՋԻՆ ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՄԲ

ՋԵՌՈՒՑՈՒՄ. ՀՈՂ ՄԱՀԱՐՈՒԹԻՒՆ. ՋՐՀԱՆՆԵՐ

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐ

ՄԻԱԿ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳՈՐԾԱԿԱԼ

ՄԻՐՋԱ. ՇԱ.ՀՆԱ.ՋԱՐ

ԵԼԵԿՏՐԱՄԵԽԵՆԱԳԷՏ ՁԱՐՏԱՐԱԳԷՏ

Կիւմիւշլիւ-խան, Թ. 6, Կալաթա

ՕՍՄ. ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԻՄՆԵԱԼ ՎԵՀ. ՍՈՒԼԹԱՆԻՆ

1892 ՕԳՈՍ. 2/14 ԵՒ 1320 ՍԷՖԱ. 20 ԹՈՒԱԿԻՒՐ ՖԷՐՄԱՆՈՎ

Դիմել Ընկերութեան կեդր. Գրասենեակը, Ղալաթիա Նաղլը խան, Հէզարէ փողոց, թիւ 14, Քօօբէրթիվ վաճառատան դիմաց կամ հեռաձայն հաստցէներուն։

Պոլիս, մասնաճիւղ Օսմ. Կայս. Պանքայի Եչէնի Ձամիի հրապարակ։
» Մ. Ի. Սաոօք, Շէյխ-իւլ-Իսլամ խան, Գաչէ Գաբուլ թիւ 10։
» Սպսի պէյ և Ըսկ. Վէզնէճիլէր փողոց։
» Պ. Մ. Այմէլօղլու, Էմին-էֆենտի Գաչէ Գաբուլ, Իւմիր փողոց։
Գալաթիա, Ալէքսանտր Ալէքսեեւս Շուկայի հրապարակ։
» Մ. Ա. Անդրէա, Մօսա Ճասասէկի.
Գործակալութիւնք Օսմ. գլխաւոր քաղաքայ մէջ։
Պէօյիւքտէրէ, Մ. Ա. Տէմարքի։
Բիւրա, Մասնաճիւղ Օսմ. Կայս. Պանքայի Մեծ Փողոց։
Շէյխ. Մ. Է. Ռօսի, Պէօյիւքտէրէ Հասասի, թիւ 137։
Ղալաթիա, Մ. Ա. Բիւրանց, թիւ 12 Թիւնէլ խան։
Մեծ Կղզի, Բէսուլ էֆ.։
Մադրիգիւղ Մ. Ա. Անգէլիաէս, կայսրանի հրապարակ.
Սան Սթէֆանօ, Քիչէճեան էֆ.։

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՑՑ Հայտար-Փաշայի եւ Բեւնիկի միջեւ երթեւեկող կառախառնուրդ

1909 *Սեպտեմբեր* 20 (Ն. Տ.)էն սկսեալ

		Առտու								Երթ	Իրիկուն						
Կամուրջ	մ.	11 30	12 32	12 32	2 22	3 05	4 30	5 19	6 43	7 45	8 52	9 53	10 33	11 11		11 58	1 18
Հայտար-Փաշա	ժ.	11 50	12 52	12 52	2 42	3 25	4 50	5 39	7 03	8 05	9 12	10 13	10 53	11 31		12 18	1 38
	մ.	11 54	12 58	1 22	2 50	3 33	4 55	5 47	7 08	8 16	9 16	10 18	10 58	11 36	11 43	12 26	1 43
Գըզըլ Թօփրագ	»	12 02	1 06	— —	2 58	3 40	5 03	5 55	7 16	8 25	9 24	10 26	11 06	— —	11 51	12 34	1 51
Ֆէնէր Եօլու	»	12 05	1 10	1 33	3 01	3 44	5 06	5 58	7 19	8 30	9 28	10 29	11 09	— —	11 54	12 37	1 54
Կէօզ Թէփէ	»	12 09	1 14	— —	3 05	3 48	5 10	6 02	7 23	8 36	9 32	10 33	11 15	— —	11 58	12 41	1 58
Իբէնքէօյ	»	12 14	1 19	1 48	3 10	3 53	5 14	6 06	7 27	8 42	9 36	10 38	11 18	— —	12 01	12 45	2 02
Պօսթանճը	»	12 20	1 25	2 13	3 16	3 59	5 21	6 12	7 33	8 51	9 42	10 46	11 24	11 52		12 51	2 08
Մալթեփէ	»	12 28	1 35	2 17	3 23	4 08	5 29	6 19	7 42	9 04	9 50	10 56	11 31	12 —		1 01	2 16
Գարթալ	»	12 39	1 45	2 27		4 18	5 38		7 52	9 19	10 01	11 06		12 10		1 11	2 26
Բէնաթկ	»	12 46	1 52	2 37		4 25	5 45		7 59	9 29	10 08	11 13		12 16		1 18	2 33

		Առտու								Դարձ	Իրիկուն						
Բէնաթկ	մ.	11 41	12 30	1 15	1 55	2 38	— —	3 42	4 54	— —	7 21	8 44	9 50	10 40	— —	— —	12 44
Գարթալ	»	11 48	12 37	1 22	2 02	2 45	— —	3 53	5 01	— —	7 29	8 51	10 02	10 47	— —	— —	12 51
Մալթեփէ	»	11 57	12 46	1 32	2 12	2 55	3 37	4 09	5 10	6 34	7 40	9 01	10 16	10 57	11 44	— —	1 01
Պօսթանճը	»	12 05	12 54	1 40	2 20	3 02	3 45	4 20	5 19	6 39	7 48	9 09	10 27	11 05	11 53	— —	1 09
Իբէնքէօյ	»	12 15	1 03	1 50	2 29	3 12	3 55	4 30	5 28	6 48	7 57	9 19	10 36	11 16	12 03	12 44	1 18
Կէօզթէփէ	»	12 19	1 07	1 54	2 33	3 16	3 59	4 34	5 32	6 52	8 01	9 22	— —	11 20	12 07	12 48	1 22
Ֆէնէր Եօլու	»	12 28	1 12	1 58	2 37	3 20	4 03	4 39	5 36	6 56	8 05	9 27	10 45	11 24	12 11	12 52	1 26
Գըզըլ Թօփրագ	»	12 26	1 15	2 01	2 40	3 23	4 06	4 43	5 39	6 59	8 08	9 30	— —	11 28	12 14	12 55	1 29
Հայտար-Փաշա	ժ.	12 34	1 22	2 09	2 48	3 30	4 14	4 52	5 47	7 07	8 16	9 38	10 54	11 36	12 22	1 03	1 37
	մ.	12 39	1 27	2 14	2 54	3 35	4 19	5 04	5 52	7 12	8 20	9 43	11 15	11 43	12 27	1 08	1 43
Կամուրջ	ժ.	12 59	1 47	2 34	3 14	3 55	4 39	5 24	6 12	7 32	8 40	10 03	11 35	12 03	12 47	1 28	2 03

ՕՍՄ. ԿԱՅՍ. ՊԱՆՔԱ.

Ա Զ Գ

1896ի 5 % փոխառութեան օսմանեան պարտաթուղթեր ունեցողներուն կը ծանուցուի որ, ներկայ Ցունվար 1/14էն սկսեալ թիւ 27 կարոնը, որուն վճարօրը այդ Թուականին է, պիտի ընդունուի Օսմ. Կայս. Պանքային մէջ, Կալաթա, առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ երեկոյեան ժամը 2, ամէն օր բացի կիրակիէ, և ուրբաթ օրերը ժամը 10էն մինչեւ կէս օր։

Ի փոխարէն այդ կարոններուն, որոնք թուազրեալ ցուցակներով պէտք է ներկայացուին, պիտի տրուի սապատգիր մը, որ իր թուականէն տասը օր ետքը պէտք է ներկայացուի վճարուելու համար Կալաթա, Օսմ. Կայս. Պանքային մնաուկին։

Կ. Պոլիս, 3 Ցունվար 1910.

4% Մաքսային օսմանեան պարտաթղթեր ունեցողներուն կը ծանուցուի որ ներկայ Ցունվար 1/14էն սկսեալ թիւ 14 կարոնը, որուն վճարօրը այդ թուականին է, պիտի ընդունուի Օսմ. Կայս. Պանքային—մէջ, Կալաթա, առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ երեկոյեան ժամը 2, ամէն օր բացի կիրակիէ, և ուրբաթ օրը ժամը 10էն մինչեւ կէս օր։

Ի փոխարէն այդ կարոններուն, որոնք թուազրեալ ցուցակներով պէտք է ներկայացուին, պիտի տրուի սապատգիր մը, որ իր թուականէն տասը օր ետքը պէտք է ներկայացուի վճարուելու համար Կալաթա, Օսմ. Կայս. Պանքային մնաուկին։

Կ. Պոլիս, 3 Ցունվար 1910.

1901/5ի 4% փոխառութեան օսմանեան պարտաթղթեր ունեցողներուն կը ծանուցուի որ, ներկայ Ցունվար 1/14էն սկսեալ թիւ 9 կարոնը, որուն վճարօրը այդ թուականին է, պիտի ընդունուի Օսմ. Կայս. Պանքային մէջ, Կալաթա, առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ երեկոյեան ժամը 2, ամէն օր բացի կիրակիէ, և ուրբաթ օրերը ժամը 10էն մինչեւ կէս օր։

Ի փոխարէն այդ կարոններուն, որոնք թուազրեալ ցուցակներով պէտք է ներկայացուին, պիտի տրուի սապատգիր մը, որ իր թուականէն տասը օր ետքը պէտք է ներկայացուի վճարուելու համար Կալաթա, Օսմ. Կայս. Պանքային մնաուկին։

Կ. Պոլիս, 3 Ցունվար 1910.

1908ի 4% օսմ. փոխառութեան պարտաթղթեր ունեցողներուն կը ծանուցուի որ, ներկայ Ցունվար 1/14էն սկսեալ թիւ 1 կարոնը, որուն վճարօրը այդ թուականին է, պիտի ընդունուի Օսմ. Կայս. Պանքային մէջ, Կալաթա, առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ երեկոյեան ժամը 2, ամէն օր բացի կիրակիէ, և ուրբաթ օրերը ժամը 10էն մինչեւ կէս օր։

Ի փոխարէն այդ կարոններուն, որոնք թուազրեալ ցուցակներով պէտք է ներկայացուին, պիտի տրուի սապատգիր մը, որ իր թուականէն 10 օր ետքը պէտք է ներկայացուի վճարուելու համար Կալաթա, Օսմ. Կայս. Պանքային մնաուկին։

Կ. Պոլիս, 3 Ցունվար 1910.

1904ի 4% օսմ. փոխառութեան պարտաթղթեր ունեցողներուն կը ծանուցուի որ, ներկայ Ցունվար 1/14էն սկսեալ թիւ 7 կարոնը, որուն վճարօրը այդ թուականին է, պիտի ընդունուի Օսմ. Կայս. Պանքային մէջ, Կալաթա, առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ երեկոյեան ժամը 2, ամէն օր բացի կիրակիէ, և ուրբաթ օրերը ժամը 10էն մինչեւ կէս օր։

Ի փոխարէն այդ կարոններուն, որոնք թուազրեալ ցուցակներով պէտք է ներկայացուին, պիտի տրուի սապատգիր մը, որ իր թուականէն 10 օր ետքը պէտք է ներկայացուի վճարուելու համար Կալաթա, Օսմ. Կայս. Պանքային մնաուկին։ 12—5

Կ. Պոլիս, 3 Ցունվար 1910.

ՄԵՐ ԹՂԹԱԿՑՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրուի հրատարակութեան համար ղրկուած ձեռագիրները թղթին մէկ երեսը միայն և կարելի եղածին չափ յստակ գրել։

ՌՕՍԻԱ

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

1831 Մարս 20ի Կայս. Ուխազով արտօնեալ

Ընկերութեան կեդրոնատեղին Բեդերսպուրկ

Ընկերութեան ապարանիր, Մեծ Մորսկաա 27

Դրամագլուխ ամբողջովին վճարեալ 10,666,666 Ֆր.
Երաշխաւորութեան գումար աւելի քան 187,322,000 »
1907ի հասոյթ 83,232,000 »
1881ին ի վեր Ընկերութիւնը իր ապահովագրեալներուն վճարած է 581,115,000 »

Ընկերութիւնը չատ նպաստաւոր պայմաններով կ'ապահովագրէ հրդեհի, ծովային վտանգներու և ամէն տեսակ աբեկածներու դէմ, կեանքի բազմազան թարիֆաներ առիթ կ'ընծայէ, անհատական պայմաններ։— Նաև, երկաթուղիով և չոգենաւով ճամբորդութեանց ապահովներու և նոյն իսկ ապահովներու կոտրելուն դէմ ապահովագրութիւններ։ Դիմել Կ. Պոլսոյ մասնաճիւղին, Ազարեան խան, Վերմուտ փողոց, Ղալաթիա,

Պոլսոյ Գործակ. Սչիր էֆ. փողոց, Տիլսէլ Զաատ Ֆան, թիւ 26, Դ. ԱՐԱՔԵԱՆ Տնօրէն Կ. Պոլսոյ մասնաճիւղին

Ա. ՀԻՒԲՈՒՆ

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ԶՈՒԼԱՐԱՆ

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՏԱՌԵՐՈՒ

ԳՐԻԳՈՐ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ

ՊԱՊԸ ԱԼԻ, ՁԸՂԱԼ ՕՂԼՈՒ ԵՕԳՈՒՇՈՒ, Կ. ՊՈԼԻՍ

Երեսուներիններգ տարիներէ ի վեր հիմնուած այս Զուլարանը վերջերս Եւրոպական կատարելագործուած նոր մեքենաներ բերած է եւ պատրաստ է, առաջուան պէս, Հայերէն, Թուրքերէն, Ճռանսերէն, Երապերէն, Պուլկարերէն եւ Հապէներէն տառեր ձուլել։ Ձոխ տեսակ մասնաւորապէս Հայերէն տառերու։ Զուլարանիս սեփականութիւնն է Ձաճիկ Աւամեանի փորագրած կաղապարները՝ Աւամեան գեղեցիկ տառերու համար։ Ձոխ տեսակ նոյնպէս եւ Թուրքերէնի, ինչպէս նաեւ մասնաւոր տառեր Աւարերէնի եւ Գաբսկերէնի համար։

Տառերու բաղադրութեան եւ պատրաստութեան համար մեծ խնամք կը տարուի։ Տոկունութիւնն ու գեղեցկութիւնը երաշխաւորուած։

Գնան տարիէ ի վեր Զուլարանս մասնաճիւղ մըն ալ Գանիրէի մէջ ունի, որ բացի Եգիպտոսէն՝ գործառնութեան մէջ է Թունուզի, Գարսկասեանի եւ Հնդկաստանի նիս։

Գործառնիներէն յանձնարարութիւններ կ'ընդունուին եւ կը կատարուին խնամով։

Փափաքողներուն տառացուցակներ կը ղրկուին։

ՆԻՒԹ ՁԱՓԱԾՈՒ ԳԻՆԵՆ

☞ Քիչ օրէն հրապարակ պիտի հանի նաեւ բոլորովին նոր տեսակ կաղապարներու վրայ ձուլուած 16 փունբօ թուրքերէն գեղեցիկ տառեր։

☞ Երկար տարիներէ ի վեր սոյն Զուլարանին պատասխանութեան մէջ գտնուող խոչիկ աղա Ագբերեան (Պապա խոչիկ) այլ եւս սոյն հաստատութեան մէջ չի գործեր։ 50—49

ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՕՐԱՑՈՒՑՈՒՑ

1910 ՏԱՐՒՈՑ

Ս. Փ. Ագգ. Հիւանդանոցիս սենեկան ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՕՐԱՑՈՒՑՈՒՑ հրապարակ հանած է բաս սովորութեան ջահելան պարտաւորութեամբ, և կը վաճառուի Հիւանդանոցիս Թրասներեակ և բոլոր գրավաճառաց քով, գին մասը դրուշ։ (Կնիք)

ՕՐՓԷԼ ՁԱՆԻԿ

Ա. ՔԷՕՄԻՒՐՃԵԱՆ, ՍԱՄՍՈՆ

Մարմի մեծ պողոտային վրայ նոր կառուցուած Ուղեւորներու գոնակալութիւնը հրաշալաւորուած է։

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԻՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԱՀՆԱԶԱՐ

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»Ի ԹԵՐԹՈՂԸ (55

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ

ԱՆՁ ՓԻԹՈՒ

Ձ.Փ.

ԵՌԱՆԿԻՒՆԸ

Բայց Լէբրէն տեսեր էր այդ լսխտին իջնելը և ժամանակ ունեցաւ, բաղուկները բացած, անոր ուս ալ Լօնէլի մէջտեղ նետուելու, և ինքը ընդունեց ճակտին վրայ այն հարուածը, որ կառավարիչին տեմմանուած էր։

Այս թաղուածքին չմոռցած, արիւնէն կուրացած, դողդղալով ձեռքը դէմքին տարաւ, և երբ կրցաւ չուրջը տեսնել, արդէն քանի քայլ հեռացած էր կառավարիչն։

Այդ րոպէին էր որ Պիլօ անոր քովհասաւ, Փիթու ալ հետէն։

Նշմարեց որ այն նչանը, որմէ կը ճանչցուէր ալ Լօնէլ, իսւմրին մէջ միայն ինքը բացդլուխ ըլլալն էր։

Պիլօ գլխարկը հանեց, թիւը երկիւղուց ու չքաւ զայն կառավարիչին գլուխը։

Տր Լօնէլ՝ հոն դարձաւ և Պիլօն ճանչցաւ։

—Շնարհակալ եմ, բաւ։ բայց ինչ որ ալ ընէք, գիս չպիտի կարենաք փրկել։

—Մէկ մը Բաղաքապետարան հասնինք, ըսաւ Հիւլէն, անկէց հասքը վախ չկայ։

—Այո՛, ըսաւ ալ Լօնէլ, բայց պիտի հասնի՞նք։

—Առաւօտուց օգնութեամբ, գոնէ պիտի աշխատինք հասնելու, ըսաւ Հիւլէն։

Արդարև այս բանը յուսալի ալ էր, որովհետև ամբոխը սկսած էր Բաղաքապետարանի հրապարակը մտնել. բայց այդ հրապարակը լեցուած էր բազուկներուն մերկ մարդերով, որ սուրեր ու նիզակներ կը ճօճեցնէին։ Փողոցներէն լսուած ազմուկներէն իմացեր էին որ Պասիլլի կառավարիչն ու հալածականը կը բերուին, և երկար ատեն սպասող չուներու վոհմակի մը պէս՝ կը սպասէին ակռանին կրճտեցնելով։

Թափորին երեւնալը տեսնելուն պէս՝ անոր վրայ խուժեցին։

Հիւլէն հասկցաւ որ վերադարձը վտանգը, վերջին պայքարը հոն էր. եթէ կարենար ալ Լօնէլը Բաղաքապետարանի գրան առնդուքին վրայ հանել, կառավարիչը վրիժուած էր։

—Հասի՛ր, Էլի, հասի՛ր, Մայր, հասի՛ք, արագ ընկերնե՛ր, գոչեց, ամէնուն պատիւը վտանգի մէջ է։

Էլի և Մայր այս կոչը լսեցին, ժողովուրդը սկսան ճեղքել. ժողովուրդն ալ մեծապէս օգնեց անոնց՝ ճամբայ տալով և անոնց անցնելէն ետքը նորէն ճամբան փակելով։

Էլի և Մայր բամնուած էին գըլխատար խմբակէն, որուն չկրցան միանալ։

Ամբոխը հասկցաւ թէ ինչ չհասած է և կատաղի ճիգ մը ըրաւ։ Հակայական օձի մը պէս՝ իր օղակները սեղմեց խմբակին չուրջը։ Պիլօն վերուզին, քշեցին տարին. Փիթու, որ Պիլօյէն չէր բաժնուեր, ինքն ալ այն հոսանքին քշուեցաւ։ Հիւլէն Բաղաքապետարանի սանդուղին առաջին ոտքերուն ղարնուեցաւ ու ինկաւ։ Անգամ մը եւս, բայց գրեթէ անմիջապէս նորէն ինկաւ և այս անգամ ալ Լօնէլ ալ իրեն հետ։

Կառավարիչը անսպասել մնաց. մինչեւ վերջին վայրկեանը բերնէն գանգատ մը չհանեց, չնորհ չխնդրեց. միայն սաբ ձայնով մը գոչեց.

—Վաղրե՛ր, գոնէ մի՛ չարչարէք զիս, անմիջապէս մեռցուեցէ՛ք։

Երկուք հրաման մը այս ալաչանքին չափ շշգռացաւելեամբ գործադրուած չէ. մէկ ակընթարթի մէջ սպառնալից գլուխներ ծռեցան, զինուած բազուկներ ճօճեցնին ինկած ալ Լօնէլի չուրջը։ Պահ մը ուրիշ բան չտեսնուեցաւ բայց եթէ կծկուած ձեռքեր և երկաթներ որ կը մխուէին, յետոյ մարմինէն անջատուած գլուխ մը եւսւ դուրս ելնելու մը ձայը անցուցած՝ վեր բարձրացաւ արիւնաթաթաւ. իր խրխոտ ու արհամարհոտ ժպիտը դեռ կ'երեւնար այդ դէմքին վրայ։

Սաստկին գլուխն էր այս։

Ժիլվեր ամբողջ այս տեսարանը պիտած էր։ Ժիլվեր այս անգամ ալ ուշ դած էր առաջ նետուիլ և օգնել անոր. բայց երկու հարիւր բազուկ կեցուցեր էին զինքը։

Դլուխը հոն դարձուց ու հասաս չեց։

Այս բաց աչքով գլուխը, կարծես վերջին նայուածքով մը բարեւելու համար Բազաքապետը, կանգնեցաւ ճիչք ու ճիչք այն պատուհանին դիմաց, ուր կեցած էր Ջիէսել՝ իր ընտրուներէն չըրջապատուած ու պաշպանուած։

Դժուարին էր ըսել թէ այս մեռեալէն ու կենդանիէն ո՛րն աւելի ժպտուն էր։

Յանկարծ անաւելի ազմուկ մը եղաւ այն տեղէն, ուր սր Լօնէլի մարմինը գետինը վռնուած էր։ Անոր վրայ խուճապահար էին և կրկնապին գրպանէն գըտեր էին վաճառականներու արհեստապետին ղրկած նամակը, զոր սր Լօնէլ սր Լօմի ցոյց տուած էր։

Կը յիշենք որ այդ նամակը սա բառերը կը պարունակէր.

«Դիմացէք. ես Բարիզցիները կը զբաղցնեմ ժողովէներով ու խոստումներով։ Մինչեւ երկիրէն պարոն Պէզանվալ օգնութիւն պիտի հասնի ձեզ։

»ՏՐ ՋԻԼՍԼ»

Սոսկալի հայհոյանք մը վողոցին սալայատակէն բարձրացաւ մինչեւ Բազաքապետարանի այն պատուհանը, ուր կեցած էր Ջիէսել։

Ջիէսել առանց անոր պատճառը գըտնելու, հասկցաւ որ սպառնալիք մըն է ուր ինք զոհ է։

Բայց զինքը սեւեր էին, հոն ըլլալը պէտքին. սանդուղներէն վեր վազելին և այս անգամ անանկ ընդհանուր չարժումով մը որ, Տօքթ. Ժիլվերը կրպնները Թողուցին զայն ու երթալ ալ միացան այն ալիքին, որ զայրոյթէ չուռչուռ կը բարձրանար։

Ժիլվեր ինքն ալ ուշեց Բազաքապետարանը մտնել չէ թէ Ջիէսելի բռնպատնելու, այլ զայն պաշտպանելու համար։ Արդէն սանդուղին առաջին երեք չորս ոտքերը եւսւած էր, երբ զգաց որ մէկը զինքը դէպի հոն կը քաշէ ուժգին։ Նախ զարմաւ՝ այս նոր ձըռչուժէն պրծելու համար, բայց այս անգամ տեսաւ որ զինքը արգելապնները Պիլօն և Փիթուն էն։

—Ո՛, գոչեց Ժիլվեր, որ իր գըբաղուած բարձր անգէն ամբողջ հրապարակը կը տեսնէր, հոն լինչ կայ։

Եւ կծկուած ձեռքովը Թիքսըրանաբլի վողոցը ցոյց կուտար։

—Եկէ՛ք, Տօքթո՛ր, եկէ՛ք, ըսին Պիլօ և Փիթու միաբերան։

—Ո՛չ, մարդասպանները, գոչեց Տօքթորը, մարդասպանները...

Արդարև այդ րոպէին սր Լօմ հարցապնը կ'իյնար տապարի հարուածով մը. մոլովարդը, իր բարկութեան մէջ, կը չխմէր թէ՛ այն բարբարոս ու հասաէր կառավարիչը, որ խնդճ բանտարկեալներուն հալածիչը եղած էր, և թէ՛ այն վհռանձն մարդը, որ անոնց նեցուկը եղած էր չարուհամ։

—Ո՛չ, այո՛, այո՛, ըսաւ, երթա՛նք, վասն զի կը սկսիմ այս տեսակ մարդոց ձեռքով ազատուած ըլլալուս ամչնալ։

—Տօքթո՛ր, ըսաւ Պիլօ, մի՛ վրդովիք. հոս այս կոտրածը բնակիչները անպին կուռղներ չեն։

(Շարունակելի)